

ad sanctum Iulianum, et de .III. pervadit usque ad ipso grado que nominatur Usigeldi, et vadit per ipsa serra de Kasto usque ad ipsa kasa de Adalasingo» (Baraut, *Urgellia* III, 192, 14).

En tot cas resulta clar i evident que «CASTELLO ADALASINDO» degué pendre en català la forma *Castell d'Adalaseñy* i que el rotacisme de la -s- entre vocals el va convertir en *Castell d'Adalareny*. Si la nostra base etimològica tingué la forma ADALA- (la que consta en els nostres docs.), tenint en compte que la *θ* del germànic comú ja s'havia convertit en *ð* en la llengua dels senyors germànics de Catalunya, l'evolució fonètica de *Castelladala-*, amb caiguda de la -ð- intervocàlica, és molt simple; si fou AT(H)ALA-, hi hauria hagut haplogogia, i reduïda la seqüència *dada*, eliminant una de les dues síl·labes, s'obtidria *Castell d'Alareny*. La neutralització de les vocals *a* i *e* àtones, normal en el català oriental, va fer que la síl·laba inicial s'interpretés com la preposició *de*, la *l* següent es va sentir com l'article masculí i la resta del mot com el substantiu *Areny*. X. T. i ja M.-L., BDC XI, E.T.C. I, 15, 37, 244.

ARENYANES

Poble desaparegut, te. Glorianes (entre Baix Conflent i Els Aspres). *Arenianes* a. 1010, *Marca Hi.*, col. 981, que Alart, *Bu. Soc. Agr. PyrOr.* x, 82.1, dona com la menció més antiga; Ponsich, *Top.* 108 (precisant que era als confins de Serrabona), hi afegeix *Araguanes*, -ayn- aa. 1173, 1267, 1408, 1409, *Are-* 1267, 1358, 1359; no és fidedigna una menció *Arengo* que cita ell del S. IX.

ETIM. NP romà en -ANAS, provinent segurament d'ARENNIUS (Schulze, 125), que també sembla haver donat algun nom en -ACUM del N. de França; més aviat que les alternatives que Aebischer, *Top.* 63, proposa; Skok en dona també HERENNIUS, i un *Arignac* de l'Arrieja (§ 27).

Areny(s), V. *Arena*

ARES

Sobre la supervivència del ll. ARAS 'altars' en llocs pròxims a un pas de muntanyes, on els caminants feien ofrenes propiciatòries a Mercuri i altres déus protectors dels ports, dono alguna dada útil en *Top. Hesp.* I, 245, i *DECat* I, 351; com que en el que se n'ha publicat hi ha molt d'incert o infundat,⁴ el més útil serà donar llista ben controlada dels NLL catalans on això té fonament.

En tot cas es nota que prop dels passos de muntanya de nom *Ares* hi ha molt sovint (potser hi ha estat sempre) un santuari o capella, probablement cristianització d'un oratori pagà: Mare de Déu de les *Ares* en el port pallarès de la Bonaigua; l'esgl. al peu de la Mola d'*Ares* al Maestrat; l'ermitatge en ruïnes de Santa Margarida, 1394 alt., en el vessant vallespirenc del Coll d'*Ares* (i més avall la M. de D. del Coral). I és que ja en llatí antic *ara* no sols és altar sinó 'temple' («confugitis in *aram* ad Deum» Cíc., Virg., Suet., inscr.

i gloses; *ara Apollinis* [= temple d'Apol·lo] en hagiografies de màrtirs cristians).

Alguns d'aquests passos estan lligats a fets famosos de l'antiga història bèl·lica. Cèsar entra a Hispània pel coll d'*Ares* atacant els pompeians; els indoeuropeus sorotaptés devien ficar-s'hi per allí mateix. La via del Coll d'*Ares* fou sempre famosa per aquests motius (detalls en CATorras, *Pir. Cat.* III, 46); i ja s'afudeix a la famosa collada en el punt on aquesta estrada travessava el Tec, emprement la pujada cap al Coll: *Galdares* < *Guað d'Aras* (VADUM); potser abans i tot, si és que el nom d'*Arles de Tec* ve del de ARÛLAS, a manera de diminutiu «premonitori» (com s'ha conjecturat).

1) PRON. MOD. *keļ d'árs*, oït a Molló i a Prats de Molló (1931, 1959). DOC. ANT. «*Collum de Ares*» 1206 (BABL III, 378); 1251, cit. junt amb Camprodon (veg. aquest article); «de colle de *Ares*» 1267 i «a colle de *Areis*» 1276, cit. junt amb Prats de Molló (*InuLC*, s. v. *ara*).¹ Ponsich hi afegeix (*Top.* 83) in *Aras* 878, 881; i molts de l'*hospitalis* de *Aris* des de 1264, o de *Scta. Maria de colle de ~*, des de 1302; i de la capella de Santa Margarida, a. 1586.

G(u)aldares: Alart ja el troba en un doc. que publica en RLR XII, 138. Sembla haver-n'hi una menció de forma corrupta en un doc. de 993 (Moreau xv, 56). Ponsich (*Top.* 89) troba *Gado Arias* o *Guadarias* el 1267.

2) Coll de les *Ares* al límit N. del Capcir te. Puigvalador (a la Cabanassa em deien: 'més enllà ja parlen gavatx' XXIII, 125.8): Ponsich, *Top.* 133: *Coll(um) de (les) Ares* 1304, 1665.

3) Collada d'*Ares* i poblet d'*Ares* te. de Cabó (alt Urgell) entre les valls de Cabó i de la Guàrdia d'*Ares* XVIII, 7, per on degué passar Anníbal amb els seus cavalls, carros i elefants per evitar els engorjats del Segre entre Organyà i Noves. PRON MOD. *áris* Organyà (1920), a *Ares* mateix i a España (1958). DOC. ANT.: «in *Aras villa*» a. 846 (Baraut, *Cart. de Codinet*, § 5.6); «ad ipsas partes de *Ares*» 1091 (docs. d'Organyà, BABL VIII, 442, 420, 439, 529, 536); «montaneam et nemoris de Conorbau, d'*Ares*...» 1233 (Baraut, *Tresponts*, 14.7); «A. d'*Ares*» 1241 (BABL VII, 182).

4) *Coll d'Ares* a l'altra banda del Segre: afr. E. de Perles d'Alinyà: *Qol de Ares* a. 1065; a. 1073 afr. amb Lavansa i amb Cambrils (docs. llegits a l'Arx. de Solsona); és prop de L'Alzina i s'hi han trobat minerals valuosos (Closas Mir, *La Nostra Revista* 1950, 250).

5) Colletó des *Ares* entre les V. de Cardós i Aneu (partió d'Unarre amb Estaon, xx, 187).

6) El gran Santuari de la Mare de Déu de *Les Ares* en el vessant pallarès del Port de la Bonaigua (te. de Sorpe).

7) Fener d'*Ares* a la vall d'Assua: capbreu d'Assua 1605 (lín. 15).

8) Port de les *Ares* a pla nivell del Turbó entre el te. de Les Viles i el d'Abella (el vaig passar l'a. 1965). També allà hi ha una antiga ermita, al costat del Port (Gavàs XLVII, 54, 5), dedicada a Na. Sa. de *Las Aras*